Idees d’actualitat – La democràcia en perill a l’Àfrica

Des de l’any 2020 s’han produït set cops d’estat a l’Àfrica (Mali, Guinea, Txad, Burkina Faso, Sudan, Níger i Gabon) i aquesta veritable epidèmia planteja interrogants sobre els motius d’un fenomen que marca el final de dues etapes: d’una banda una dècada de gestió internacional de la crisi de seguretat (lluita contra el gihadisme) per part de França i les Nacions Unides, i de l’altra, el procés de democratització (generalització del multipartidisme) iniciat a principis dels anys noranta. L’auge dels cops d’estat reflecteix tendències geopolítiques globals, com el neo-sobiranisme, el debilitament de la democràcia, el qüestionament del multilateralisme i la reconfiguració de les relacions internacionals, a la vegada que també posa de manifest els reptes causats per la dependència econòmica respecte de països tercers, la pobresa, la desigualtat i la corrupció.

Ara bé, és important matisar que tots aquests cops d’estat no són iguals, ja que n’hi ha de dos tipus. Primer, els que es produeixen quan els líders d’un país no respecten les limitacions del seu mandat, com en el cas recent del Gabon, i per tant els colpistes miren de legitimar-se amb l’argument (fal·laç) de corregir un dèficit democràtic. Segon, els que tenen la seva arrel en greus crisis de seguretat com en els casos de Mali, Burkina Faso, i Níger, especialment als dos primers països, on gran part del territori està fora del control del govern central i està dominat pels gihadistes. Això ha comportat que aquests països s’hagin pràcticament convertit en estats fallits malgrat el suport militar de França i d’Europa.

Pel que fa a França, l'antiga potència colonial (no oblidem que excepte en el cas del Sudan tots aquests cops d'estat s'han produït a l'Àfrica francòfona) no ha sabut renovar la seva política africana i el marc neocolonial vigent fins als anys vuitanta —que permetia obtenir recursos estratègics com l'urani del Níger a canvi d'ajuda i estabilitat. Així, l'anomenada *Françafrique*, la xarxa d'interessos polítics, econòmics i militars que després de les independències dels anys seixanta França va teixir amb les antigues colònies, està tocada de mort. No només per la successió de cops d'estat sinó també pel sentiment antifrancès que han impulsat, la puixança xinesa i la intervenció de Rússia mitjançant el grup mercenari Wagner. Al mateix temps, la seva presència militar s'ha convertit en un problema polític que difícilment es podrà gestionar com fins ara. França té bases al Senegal, Gabon, Txad, Níger i Djibouti però ja ha hagut d'abandonar Mali, Burkina Faso i la República Centreafricana i ara perillen les de Níger, on governa una junta militar que París no reconeix mentre que en el cas de Gabon s'ha suspès la cooperació militar tot esperant que la situació política s'aclareixi.

D'altra banda, la situació actual també és fruit dels projectes fallits d'Europa i dels Estats Units al continent atès que, contràriament al que passava durant el període de Guerra Freda, ara existeixen alternatives concretes com els projectes de seguretat de Rússia, les xarxes d'infraestructures de la Xina, els nous sistemes d'agricultura de l'Índia o encara Turquia, que combina el compromís militar (Ankara s'ha convertit en el major proveïdor de drons) i econòmic amb els projectes humanitaris, culturals i religiosos. En canvi, des de fa divuit mesos la Unió Europea ha centrat la seva atenció i els seus esforços en la guerra a Ucraïna i ha desatès un escenari fonamental com és el Sahel. Per tant, la UE té una agenda difícil a l'Àfrica, ja que no pot militaritzar les solucions perquè no disposa d'exèrcit, i s'està jugant la seva rellevància com a actor global si no aconsegueix incrementar i estendre el seu potencial diplomàtic afavorint transicions polítiques perquè els militars cedeixin el poder als civils.

Així doncs, com hem d'interpretar les transformacions que tenen lloc actualment a l'Àfrica? Quin paper juguen els factors endògens en aquestes mutacions? Quines són les contradiccions generades per la nova economia política que cristal·litza actualment al continent? La presa del poder per part dels militars, així com altres conflictes més o menys cruents als territoris africans antigament colonitzats per França, són només símptomes d'un canvi profund que s'ha ocultat durant molt de temps i a l'hora de formular una política per al futur, l'error seria confondre aquests símptomes amb les seves causes. En efecte, tot i que els fets recents són senyals del final de la llarga agonia del model francès de descolonització incompleta, també han estat impulsats per forces endògenes. Àfrica ha entrat en un nou cicle històric en el qual els conflictes que oposen d'una banda els africans entre si i, de l'altra, les classes dominants entre elles, i entre les elits i les seves societats, tindran un impacte major que qualsevol altre factor extern.

De fet, el continent està experimentant transformacions múltiples i simultànies que amb una escala variable, afecten tots els nivells de la societat i donen lloc a ruptures en cadena. Des de dalt, les elits dirigents que van saber treure profit de la descolonització busquen consolidar les fortunes familiars i assegurar la seva hegemonia privatitzant l'estat. Des de baix assistim a una intensificació de les lluites per l'accés als mitjans que garanteixen un

major benestar en un context on s'incrementen les desigualtats i apareixen nous conflictes, especialment entre gèneres i generacions. En aquest sentit, l'arribada a l'espai públic dels que van néixer als anys 1990-2000, i que van créixer en un moment de crisi econòmica i d'inseguretat sense precedents constitueix un fet cabdal.

Això coincideix amb el despertar tecnològic del continent, la influència creixent de les diàspores, l'acceleració dels processos de creativitat artística i cultural, la intensificació de les pràctiques de mobilitat i circulació i la recerca de models alternatius de desenvolupament aprofitant la riquesa de les tradicions locals. Com a conseqüència de la fractura demogràfica, ara se solapen reptes demogràfics, socioculturals, econòmics i polítics, com ho demostra la contestació dels formats polític-institucionals a partir dels anys noranta, els canvis en l'autoritat familiar, la rebel·lió silenciosa de les dones i l'empitjorament dels conflictes generacionals.

Finalment, després de cada cop d'estat o de cada gran crisi política, es qüestiona el sistema democràtic i les seves disfuncions però el problema no és la democràcia, sinó el que n'han fet els propis africans. És precisament perquè els principis rectors de la democràcia són constantment conculcats que el sistema no funciona o no funciona prou bé al continent. La democràcia no és responsable de les eleccions manipulades, la manca d'independència de la justícia, la no separació de poders, el nepotisme, la politització de les administracions, la corrupció, la cobdícia i l'enriquiment il·lícit de les classes dominants (tant les que estan al poder com l'oposició), el menyspreu per l'interès general, i l'absència de l'estat de dret. En darrer terme, existeixen altres alternatives que no es redueixen simplement a la dicotomia de rebutjar o copiar Occident: Àfrica necessita noves idees polítiques, solucions adaptades al món de demà on quedi clar que la democràcia no és el problema sinó la solució.

Il·lustració: banc d'imatges d'Adobe Stock

Política internacional i globalització

Nathan Levine A Clash of Worldviews

Els líders tant a la Xina com als Estats Units estan intentant estabilitzar la seva complicada relació a causa del risc creixent de guerra i l'autor destaca que han reprès el diàleg diplomàtic i els canals de comunicació d'alt nivell. Tanmateix, un obstacle important per consolidar el progrés és la manca d'una narrativa mútuament acceptable per a la seva relació. Els Estats Units ho veuen com una "competició estratègica gestionada", mentre que la Xina insisteix en el "respecte mutu" i la cooperació "win-win". Aquest desacord reflecteix diferències ideològiques més profundes entre els dos països, derivades de les seves visions del món i la legitimitat del règim. La Xina està profundament preocupada pel marc de la "competició", ja que el percep com una amenaça per a la supervivència del Partit Comunista Xinès (PCX), que considera que els Estats Units pretenen utilitzar la seva ideologia liberal per subvertir i enderrocar el seu règim, fent de la competició ideològica

una qüestió de vida o mort. En aquest sentit, els Estats Units promouen els valors liberals a nivell mundial i tenen una història d'intervenció en societats il·liberals, la qual cosa alimenta encara més la desconfiança de la Xina. La legitimitat del PCX està sota pressió a causa dels reptes econòmics i d'un canvi de contracte social amb els seus ciutadans. Xi Jinping pretén afirmar la Xina com una gran civilització que no s'ajusta al liberalisme occidental, buscant la convivència més que la competició. L'autor argumenta que aquesta desconnexió ideològica dificulta que ambdós països es posin d'acord sobre barreres se seguretat, dificultant la col·laboració fins i tot en interessos compartits com el canvi climàtic. La Xina vol que els Estats Units acceptin explícitament la coexistència pacífica, però això requeriria un canvi significatiu en la política exterior dels EUA que s'allunyés de l'universalisme liberal, la qual cosa és poc probable que succeeixi. En definitiva, els Estats Units i la Xina es troben atrapats en un dilema de seguretat impulsat ideològicament, amb el risc de guerra. Resoldre les seves diferències és un gran repte, i és probable que es mantinguin en una rivalitat tensa tret que ambdues parts ajustin la seva visió del món i trobin punts en comú.

Colin Bradford Une diplomatie plurilatérale pour penser le G20

L'article afirma que és poc probable que les reunions del G20 de principis de setembre captin molta atenció del públic en general. Argumenta que l'única opció realistament viable per a l'ordre mundial és un fòrum multilateral que equilibri la dinàmica de poder entre el G7 i els BRICS. L'autor destaca diversos avenços recents, com la redefinició de la regió Indo-Pacífic, l'enfortiment del diàleg de seguretat quadrilateral, l'enfocament del G7 en el marc de la lluita entre democràcia i autoritarisme l'acord AUKUS per a la venda de submarins nuclears a Austràlia i l'expansió de la influència de l'OTAN a Àsia. Considera que es tracta de maniobres destinades a reequilibrar el poder enmig del reposicionament estratègic dels Estats Units en la seva relació amb la Xina. El text també assenyala que els creixents escenaris d'enfrontament entre els Estats Units i la Xina estan impulsats no només per avaluacions estratègiques internacionals, sinó també per factors polítics interns d'ambdós països. Suggereix que aquesta polarització global està arrelada en la polarització interior, on mostrar la força nacional és una manera de recuperar la unitat política. En aquest context, l'autor proposa diverses iniciatives per enfortir la governança global dins d'un ordre plural. Això inclou canviar el comportament dels països del G7 dins del G20 per reflectir la diversitat del grup en funció del PIB global en lloc de valors compartits o similitud de règims. Subratlla la importància de fer evolucionar la governança global a través del multilateralisme, on les relacions internacionals professionals impulsin el progrés mutu. L'autor suggereix que el G20 proporciona una plataforma per a noves formes de governança global i destaca la seva importància més enllà de les cimeres anuals. Esmenta el potencial dels Estats Units i la Xina, juntament amb altres grans potències, per identificar àrees de convergència i treballar junts en reptes globals com ara la gestió del deute global, abordar la inclusió social, promoure el desenvolupament sostenible, la conservació de la biodiversitat i la governança dels oceans. En conclusió, l'autor argumenta que la col·laboració i l'acció simultània en un marc multilateral poden ajudar a mitigar els riscos d'un ordre mundial fragmentat i abordar els reptes globals. Finalment, destaca la necessitat d'aprofitar el potencial del multilateralisme per preservar la comunitat

internacional i la humanitat en el seu conjunt.

Sarang Shidore The Return of the Global South

En aquest article l'autor analitza el ressorgiment del Sud global en la geopolítica contemporània. Assenyala que fins fa poc l'atenció dedicada als conflictes entre grans potències ha eclipsat el paper i la influència dels països d'Àfrica, Àsia i Amèrica Llatina. Tot i que aquestes regions representen la majoria de la població mundial, els seus interessos i objectius sovint han estat marginats en els afers internacionals. En l'època posterior a la Segona Guerra Mundial, grups com el Moviment dels països no alineats i el G-77 van intentar representar els interessos dels països més pobres i descolonitzats. No obstant això, la seva solidaritat sovint estava impulsada per l'idealisme i els valors morals compartits, que no sempre es van traduir en resultats concrets. Després de la Guerra Freda, la influència del Sud global semblava disminuir. Avui, el Sud global està tornant, no com a bloc unificat sinó com a realitat geopolítica. Aquest ressorgiment està impulsat per interessos nacionals més que per idealisme, donant lloc a accions individuals que col·lectivament exerceixen una influència significativa en la política global. L'autor destaca que aquesta influència s'estén més enllà de les coalicions intergovernamentals com els BRICS i el G-20 i inclou accions de països individuals. Els estats del Sud global se centren principalment en el desenvolupament econòmic, en atreure comerç i inversions i en obtenir un major poder polític a l'escena internacional. Són pragmàtics en el seu enfocament, rebutjant sovint una nova dinàmica de guerra freda entre els Estats Units, el Japó, Europa, la Xina i Rússia. Molts d'aquests països han abandonat les polítiques proteccionistes anteriors i busquen activament atreure inversions de més valor. També assenyala que aquests països busquen una major autonomia i una presència global més forta a través de diversos mitjans, com ara la formació o la impugnació de normes globals, la formació de coalicions i l'expansió del comerç bilateral en monedes locals. L'autor també encara els possibles reptes i fractures al Sud global a causa de la seva heterogeneïtat i els seus interessos diferents. Tanmateix, suggereix que mentre aquests països romanguin exclosos del nucli de les estructures de poder internacionals, continuaran exercint pressió sobre les grans potències, desafiant determinades polítiques i exigint reformes en la governança global. En definitiva, el ressorgiment del Sud global en la geopolítica contemporània es caracteritza per un enfocament pragmàtic impulsat pels interessos nacionals, que influeix en la política global mitjançant accions estatals individuals i esforços col·lectius en àrees específiques.

Sushant Singh Why Modi Can't Make India a Great Power

L'autor apunta que la violència ètnica en curs a l'estat nord-oriental de Manipur amenaça l'objectiu del primer ministre Narendra Modi d'establir l'Índia com a líder mundial. El conflicte ha suposat ja la mort centenars de persones, n'ha desplaçat milers i ha provocat la destrucció de pobles, temples i esglésies. Aquesta violència ha obligat el govern indi a desplegar milers de tropes, reduint la seva capacitat per protegir les seves fronteres, sobretot davant la creixent assertivitat de la Xina. A més, la inestabilitat a Manipur ha

retardat els projectes d'infraestructura regional de l'Índia i ha afectat els seus esforços per guanyar influència al sud-est asiàtic. L'arrel del conflicte està relacionada amb la promoció per part del govern de Modi del nacionalisme hindú, que ha provocat tensions ètniques i violència. L'agenda d'exclusió de Modi aliena els grups minoritaris a l'Índia i té un historial d'incitació a disturbis. El conflicte de Manipur posa de manifest com els esforços del BJP per assimilar grups ètnics a l'hinduisme i impulsar el domini majoritari poden conduir a la violència i la inestabilitat. La resposta de Modi al conflicte ha estat criticada pel seu silenci i la seva inacció. La seva reticència a condemnar la violència posa de manifest la contradicció entre el seu projecte ideològic i la seva visió d'una Índia forta i inclusiva. Tot i que l'agenda majoritària de Modi pot ajudar el BJP a guanyar les eleccions, corre el risc de crear línies de falla profundes en la població de l'Índia que és molt diversa i soscavar l'estabilitat i la credibilitat del país. A la llarga, aquest enfocament podria dificultar l'aposta de l'Índia per al lideratge global i conduir a conflictes interns, que afectarien la seva capacitat de projectar autoritat i influència internacional. L'autor conclou que per tenir èxit a l'escenari global, l'Índia ha de prioritzar la inclusió, el pluralisme, el laïcisme i el liberalisme en les seves polítiques internes.

Juan Diego Molina Méndez Argentina: ¿del kirchnerismo a la utopía libertaria?

A l'Argentina, el triomf de Javier Milei a les primàries ha causat un gran impacte en una societat històricament dominada pel peronisme i els Kirchner. Milei es presenta com a candidat llibertari i advoca per la reducció de l'Estat, la dolarització de l'economia i l'eliminació del Banc Central per combatre la inflació. Argumenta que l'Estat només ha de protegir la vida, la llibertat i la propietat, i no intervenir a la vida de les persones. Milei proposa eliminar l'assistència social i deixar àrees com la salut, l'educació i el treball en mans de la iniciativa privada per a una major eficiència. El seu enfocament radical ha atret aproximadament el 30% de l'electorat argentí ja que aquest té la percepció que podria abordar la crisi del país de manera efectiva. Tot i això, l'autor assenyala que la seva ideologia llibertària planteja preguntes sobre el tipus de llibertat que promou. Encara que es descriu com a minarquista a la vida real, la seva filosofia anarquista busca deixar tots els aspectes de la vida en mans privades sense cap mena de regulacions, confiant que el mercat satisfarà totes les necessitats. Aquesta visió planteja greus preocupacions sobre la seguretat i la justícia sense l'existència d'un estat regulador. A més, encara que Milei es defineix com a provida, la seva proposta de convertir la donació d'òrgans en un mercat planteja preguntes ètiques sobre la integritat humana i la possibilitat que tot estigui subjecte a l'oferta i la demanda. En resum, la proposta de Milei es basa en l'eliminació de regulacions i la confiança en la lliure competència, la qual cosa que planteja seriosos interrogants sobre la plenitud de vida i la integritat de les persones en un sistema sense regulació.

Andrei Kolesnikov The End of the Russian Idea

L'article analitza com Rússia, sota el lideratge de Vladimir Putin, ha adoptat una barreja de

nacionalisme estalinista i ambicions imperialistes. Recorre l'evolució del règim de Putin des d'un enfocament més liberal fins al seu estat actual de reestalinització i imperialisme antimodern. L'autor afirma que Putin ha intentat construir un imperi sense modernització, destacant la grandesa històrica de Rússia i el paper de l'Església Ortodoxa Russa i assenyala que el règim de Putin s'ha anat desplaçat progressivament cap a un totalitarisme híbrid, suprimint la societat civil, els mitjans independents i la dissidència alhora que promou la lleialtat a l'estat i al mateix Putin. També destaca el recent motí de Yevgeny Prigozhin, una figura vinculada al Kremlin, com a senyal d'ambivalència pública cap al règim. També subratlla que malgrat la glorificació del militarisme i l'imperi per par del règim, la majoria dels russos prioritzen el benestar econòmic per sobre del poder militar i el govern utilitza incentius financers per incentivar el servei militar, però aquest creixement està impulsat en gran mesura per les transferències estatals, no per la innovació o la productivitat. L'article conclou assenyalant que, tot i que el putinisme pot sobreviure al mateix Putin, finalment podria donar pas a una època més liberal, com ja ha passat anteriorment a la història de Rússia. Tanmateix, el futur del panorama polític i ideològic de Rússia continua sent incert, i la idea russa, tal com la promou l'estat, ha d'evolucionar o desaparéixer perquè es produeixi un canvi real.

Lucio Caracciolo Ucraina, la pace impossibile

L'autor argumenta que la pau a Ucraïna és pràcticament impossible i que la guerra només pot acabar de tres maneres: amb un col·lapse de Rússia, un col·lapse d'Ucraïna o un armistici per l'esgotament dels recursos d'ambdós bàndols. També afirma que cap d'aquests escenaris no implica negociacions o un tractat de pau. En el primer cas, el col·lapse de Rússia podria comportar la fi del lideratge de Putin i potser la desintegració de la mateixa Federació Russa. En el segon cas, Ucraïna es dividiria entre russos i altres països veïns, amb la possible desaparició de la República d'Ucraïna. En el tercer cas, la guerra provocaria una destrucció física i moral, comprometent els successors de Putin i Zelensky a una reconstrucció difícil. Caracciolo assenyala que en la mesura que la guerra reflecteix un enfrontament estratègic entre els Estats Units i Rússia, els resultats tindran un impacte important en la posició dels Estats Units. Washington preferiria un armistici davant el col·lapse rus que podria tenir conseqüències imprevisibles. Per a Europa, els costos econòmics i les responsabilitats de seguretat seran inevitables, independentment de l'escenari escollit. L'autor adverteix que fingir que el problema només es redueix al compromís europeu d'ajudar Ucraïna podria provocar un xoc quan realment s'hagi de pagar la factura. Finalment, assenyala que la guerra a Ucraïna està actualment estancada i que una possible solució diplomàtica és molt remota. Rússia afirma que vol conformar-se amb els territoris ocupats, però cap govern ucraïnès no es pot permetre el luxe de renunciar-hi. Els Estats Units han deixat clar a Kíev que és millor posar fi al conflicte, però al mateix temps temen una derrota estratègica si Ucraïna decideix lluitar indefinidament. En definitiva, la diplomàcia secreta i directa pot ser l'única alternativa a la catàstrofe.

Lily Lynch The realists were right

La cobertura dels mitjans de comunicació de la guerra a Ucraïna ha passat de l'exageració inicial a un to més ombrívol i crític, reflectint un sentiment de cansament cada cop més profund. El conflicte sembla estar estancat en un punt mort semblant al de la Primera Guerra Mundial. L'autora afirma que les expectatives respecte de la "contraofensiva de primavera" d'Ucraïna es van crear de manera irreal, la qual cosa ha comportat una profunda decepció. Assenyala que els mitjans i els experts occidentals havien sobreestimat les capacitats d'Ucraïna i subestimat la capacitat de Rússia d'adaptar-se a la situació. També apunta que s'està atribuint la culpa del fracàs de la contraofensiva, amb alguns experts militars occidentals que critiquen el llegat soviètic d'Ucraïna i es neguen a seguir les instruccions dels EUA. Hi ha proves d'una relació tensa entre els Estats Units i Ucraïna, amb els EUA allunyant-se de la presa de decisions d'Ucraïna. El relat inicial d'Ucraïna com a país heroic que desafiava un agressor més poderós s'ha esvaït a mesura que la guerra s'allarga, i la desil·lusió creix. El xoc inicial de la guerra ha passat, i ara hi ha una sensació de por davant d'un conflicte perllongat, l'augment de la inflació, la recessió i la inseguretat alimentària. L'esforç de guerra d'Ucraïna va ser impulsat inicialment pels governs i els mitjans occidentals, però la raó pràctica era reviure l'atlantisme i promoure l'ampliació de l'OTAN. Tot i que alguns especulen sobre un canvi de política, com ara negociacions o un alto el foc, es considera que és massa aviat per parlar d'aquest tipus de solució. La guerra continua sent un conflicte profundament primordial tant per a Rússia com per Ucraïna. Els realistes havien advertit de l'excés de retòrica i mitificació, que ara sembla predictor. L'autora afirma que sembla que els mitjans de comunicació estan preparant el públic occidental per a una guerra prolongada de desgast, amb poques esperances d'una solució clara a la vista. Les eleccions presidencials dels Estats Units de 2024 compliquen encara més la situació, amb una opinió pública nord-americana molt dividida sobre el suport a Ucraïna. En darrer terme, tot i que alguns es mantenen optimistes sobre un potencial restabliment de l'estratègia d'Ucraïna, hi ha una sensació creixent que l'entusiasme públic per la guerra perllongada ha disminuït significativament, tant a Ucraïna com a Occident.

Chidi Anselm Odinkalu Not all coups in Africa are the same

L'article analitza el recent cop militar a Gabon i les seves implicacions en el context més ampli dels cops militars a l'Àfrica. El cop d'estat al Gabon es va desencadenar per sospites de manipulació electoral per part del president Ali Bongo, que va provocar celebracions generalitzades entre la població. L'autor argumenta que la resposta de la comunitat internacional a aquests cops d'estat a l'Àfrica ha estat inadequada i superficial. Es qüestionen tres supòsits clau: no totes els cops militars són iguals, els cops d'estat no són executats exclusivament pels militars i no tots els governs civils enderrocats són legítims o democràtics. L'autor sosté que la resposta internacional hauria de ser més crítica i integral, abordant tant els cops militars com civils per promoure una democràcia genuïna a l'Àfrica.

Anne-Cécile Robert Pourquoi tous ces putschs

L'article analitza la recent sèrie de cops d'estat a l'Àfrica saheliana i les seves implicacions. Assenyala que a la regió s'han produït sis cops d'estat des de l'any 2020, fet que planteja interrogants sobre els motius d'aquesta successió. Els golpistes semblen adoptar un discurs "populista" o "neo-sobiranista", denunciant la ingerència estrangera i buscant prendre el control del destí del seu país. L'autora subratlla que aquesta sèrie de cops d'estat marca el final de dues seqüències: d'una banda una dècada de gestió internacional de la crisi de seguretat per part de França i les Nacions Unides, i de l'altra, el procés de democratització iniciat el 1991. Afirma que l'auge dels cops d'estat al Sahel reflecteix tendències geopolítiques globals, com el neo-sobiranisme, el debilitament de la democràcia, el qüestionament del multilateralisme i la reconfiguració de les relacions internacionals. En aquest context, l'exèrcit pren el poder per intentar resoldre les crisis, especialment les de seguretat, que escapen als líders civils. Tanmateix, sovint es qüestiona la seva eficàcia i professionalitat. La situació al Sahel també posa de manifest els reptes relacionats amb la dependència econòmica del món exterior, la pobresa, la desigualtat i la corrupció. Les poblacions locals, malgrat les crítiques als golpistes, expressen un cert escepticisme envers la democràcia promoguda pels líders i organitzacions regionals. Finalment, l'autora subratlla que la lluita contra el terrorisme al Sahel ha fracassat en gran part per un enfocament exclusivament centrat en la seguretat i la implicació de potències estrangeres, en particular França, que va generar ressentiments entre els estats majors africans.

Marwane Ben Yahmed Coups d'État en Afrique: la démocratie pour les nuls

L'editorial de la revista *Jeune Afrique* repassa els cops d'estat que s'han produït a l'Àfrica des de 2020 (Mali, Guinea, Burkina Faso, Níger i Gabon) i els condemna sense reserves, siguin quines siguin les circumstàncies, les explicacions o les justificacions, sovint vagues i hipòcrites. No creu ni en l'honestedat, ni en la probitat, ni en les lloables intencions dels qui prenen el poder amb el pretext de salvar la nació. Examina els mals que plantegen per justificar allò injustificable. Corrupció i nepotisme? Aquests soldats es troben entre les més corruptes de les nomenclatures locals, més hàbils a cobrar dels contractes d'armament i a imposar les seves comissions que no pas a localitzar els gihadistes a la zona de les "tres fronteres". Mal govern? Des de quan seria més apte per governar un general obscur que un civil format en la gestió de l'Estat i l'administració? Les seves promeses són simples aparadors. El seu populisme desvergonyit -exacerbar l'orgull nacional i el boc expiatori està a l'abast de qualsevol petit sàtrapa- només és un esquer destinat a enganyar les masses. Després de cadascun d'aquests cops d'estat o després de cada gran crisi política del continent, és la democràcia la que es posa en qüestió. Tot seria culpa seva. El problema no és la democràcia, sinó el que n'han fet els africans. La democràcia no té cap culpa. Occident tampoc, que suposadament l'ha imposada. L'editorial afirma que als africans són els únics responsables del seu destí i de les seves turpitituds polítiques. És perquè els principis rectors de la democràcia, vigents a moltes latituds, fins i tot en països del sud, són trepitjats constantment que no funciona o no funciona prou al continent. El que està en

qüestió no és tant el sistema com la seva aplicació. La democràcia no és responsable de les eleccions manipulades, la manca d'independència de la justícia, la no separació de poders, el nepotisme o la politització de les administracions, la corrupció, la cobdícia i l'enriquiment il·lícit de les classes dominants (tant el poder com l'oposició), el menyspreu per l'interès general, l'absència de l'estat de dret o, pitjor, d'estats forts, efectius, centrats en el benestar de les seves poblacions. Hi ha altres alternatives que rebutjar o copiar Occident. Però primer requereixen una reflexió. Àfrica necessita noves idees polítiques, solucions adaptades al món del demà. La urgència hi és, no per a solucions mandroses o solucions guiades pel nacionalisme agressiu i cec, La democràcia no és el problema, és la solució.

Catalunya, Espanya, Europa

Nicholas Vinocur EU lawmakers pitch sweeping treaty reform

L'article revela que un grup de legisladors europeus té previst plantejar una reforma a llarg termini del tractat bàsic de la UE que, si s'aprova, alteraria radicalment el seu funcionament, segons un esborrany obtingut per la revista *Politico*. L'esborrany de la proposta —que va ser redactat per sis membres del Parlament Europeu en una comissió d'afers constitucionals— proposa un canvi total de la presa de decisions per unanimitat al Consell de la UE. En canvi, defensa el vot per majoria qualificada i el procediment legislatiu normal en una sèrie d'àmbits, com ara la defensa, la fiscalitat i la política exterior. L'esborrany també proposa canviar el nom de la Comissió Europea pel de "Executiu europeu" i ampliar dràsticament els poders del Parlament, així com atorgar a les institucions de la UE la competència exclusiva —o el dret a negociar en nom dels seus membres— per decidir sobre qüestions mediambientals i climàtiques. L'esborrany va ser signat per Guy Verhofstadt, membre dels liberals i demòcrates, el demòcrata cristià alemany Sven Simon, la socialdemòcrata alemanya Gabriele Bischoff, el verd alemany Daniel Freund, el membre de l'esquerra alemanya Helmut Scholz i Jacek Saryusz-Wolski de la Llei polonesa i Partit de la Justícia. Aquest últim va retirar el seu suport a l'esborrany a l'agost, després d'escriure als altres autors que la proposta suposava un canvi desproporcionat en la presa de decisions cap a estructures altament centralitzades que escapen del control democràtic.

Hans Kundnani 'The Eurocentric fallacy': the myths that underpin European identity

En el seu llibre *Eurowhiteness: Culture, Empire and Race in the European Project* (Hurst, 2023), Hans Kundnani analitza el mite de la Unió Europea com a expressió del cosmopolitisme i de com aquesta visió és eurocèntrica. Molts partidaris de la UE la veuen com un símbol de diversitat, inclusió i cooperació, oposant-se al nacionalisme i al racisme. Tanmateix, segons l'autor aquesta perspectiva passa per alt el fet que el procés d'integració de la UE s'ha limitat a les nacions i pobles europeus, no a tot el món. Si bé les barreres internes a la lliure circulació de capitals, béns i persones s'han reduït, les barreres externes, especialment les relacionades amb la circulació de persones, s'han mantingut.

Aquesta fal·làcia eurocèntrica, com l'anomena l'autor, ha portat a la idealització de la integració europea com a projecte cosmopolita, que no és del tot encertada. En canvi, l'autor suggereix veure la UE com una expressió del regionalisme, semblant al nacionalisme però a escala continental. La identitat europea, tot i ser inclusiva internament, és exclusiva externament, excloent els que no són europeus. Aquesta perspectiva permet entendre millor les tensions dins del projecte europeu. L'article també explora el context històric de la formació de la identitat europea i com aquesta conté elements tant cívics com culturals i assenyala com es va formar la identitat europea en oposició a diversos "altres", tant interns com externs, i com la UE s'ha continuat definint contra les entitats no europees. Finalment, aborda la idea d'Europa com a "comunitat del destí" i com s'enforteix en temps d'amenaces percebudes, donant lloc a la noció d'"euroblancura", que emfatitza l'aspecte cultural del regionalisme europeu.

Le Grand Continent Construire l'Union dans la guerre

El discurs sobre l'estat de la Unió pronunciat per Ursula von der Leyen a Estrasburg reconeix una realitat: el context general ha canviat: la construcció europea va començar en un continent pacífic, ara ha de continuar en un món en guerra. Ha destacat el naixement d'una Unió geopolítica en donar suport a Ucraïna, en respondre a una Xina més assertiva i en invertir en les aliances, mentre s'ha posat en marxa un ambiciós Pacte Verd Europeu que està al centre de l'economia. Això no obstant, a menys de 300 dies per a les eleccions al Parlament Europeu, no només la ultradreta sinó el mateix PPE renega de l'abast de l'agenda verda llançada a l'inici de la legislatura, que llavors tenia el suport de tots els grans grups polítics europeus. Von der Leyen ha demanat el suport de l'Eurocambra per tancar en allò que queda de legislatura el pacte migratori europeu, una responsabilitat que reposa en part en mans de la presidència espanyola del Consell, i demostrar que es pot gestionar la immigració de manera eficaç i amb compassió. La presidenta ha citat de passada l'acord de gestió migratòria a canvi d'ajudes econòmiques recentment signat amb Tunísia, sota el lideratge de la primera ministra d'Itàlia, la ultradretana Giorgia Meloni, criticat pels grups progressistes. Les conseqüències de la guerra a Ucraïna han ocupat una part significativa del discurs de Von der Leyen quew va reiterar el suport a Ucraïna tot passant de puntetes sobre les decisions adoptades en suport de Kyiv, com la ingent ajuda econòmica i militar mobilitzada, o les sancions contra Rússia. Ha defensat que el futur del país és a la Unió Europea, com el dels Balcans Occidentals i com el de Moldàvia, i ha urgit el Parlament i els estats membres a definir com volen dur a terme l'ampliació de la UE. En la seva rèplica al discurs de la presidenta, el cap de files del PPE, Manfred Weber, ha posat l'accent que Europa no ha de deixar ningú enrere en aquests canvis alhora que ha reivindicat el paper del PPE en els èxits de la legislatura, des de la compra conjunta de vacunes fins a la signatura de l'acord de sortida del Regne Unit, el lideratge mundial en la lluita contra el canvi climàtic les sancions contra Rússia o el suport a Ucraïna. Tot i que el món polític europeu esperava amb expectació el discurs de Von der Leyen, per les pistes que pogués donar sobre els seus plans quan acabi la legislatura, la presidenta no ha dit res sobre el seu futur, sobre si aspira a un segon mandat o si, ara que l'OTAN ha ajornat fins al juliol el relleu del secretari general, aspira a ser la primera dona a liderar l'Aliança Atlàntica.

Steven Forti Un vent ultraconservador escombra Europa

En aquest article l'autor repassa la creixent influència de forces ultraconservadores a Europa, especialment després de la invasió russa d'Ucraïna. Alguns esdeveniments destacats inclouen la victòria de Viktor Orbán a Hongria, així com altres partits d'extrema dreta i conservadors arribant al poder o formant coalicions en diversos països europeus. La guerra a Ucraïna ha exacerbat la situació econòmica i les sancions contra Rússia han causat una crisi energètica que ha afectat l'economia europea, especialment Alemanya. A més, la inflació ha augmentat, afectant la vida de les classes populars i mitjanes. Tot això ha creat un clima propici per a les idees conservadores i els líders forts. Forti també destaca que l'extrema dreta ha après a ser més pragmàtica, adaptant les seves posicions per guanyar suport i aliats. S'ha reduït l'euroescepticisme i s'ha optat per mantenir relacions cordials amb els Estats Units. A més, l'extrema dreta ha entès la importància d'aliar-se amb partits conservadors per arribar al poder. En aquest sentit, afirma que existeix un pla coordinat per Giorgia Meloni i Manfred Weber per acabar amb les coalicions entre populars i socialdemòcrates a Brussel·les i establir una aliança entre el Partit Popular Europeu (PPE) i el grup Conservadors i Reformistes Europeus (ECR). Això no obstant, també assenyala que la derrota de les dretes a Espanya ha posat en dubte si aquesta tendència ultraconservadora és imparable o no. Tot i això, les enquestes mostren que altres partits d'extrema dreta continuen tenint suport a altres països europeus, i els pròxims comicis seran crucials per determinar el futur polític de la UE. Forti conclou que la situació encara és incerta i que es necessitaran més esdeveniments i eleccions per comprendre plenament l'impacte d'aquesta tendència ultraconservadora a Europa.

Anthony J. Constantini Meloni's Western nationalism

Des que es va convertir en primera ministra d'Itàlia, Giorgia Meloni ha estat una sorpresa per als escèptics de Brussel·les ja que molts s'esperaven que fos una rèplica de Viktor Orbán. L'autor assenyala, però, que ha buscat un objectiu diferent: convertir-se en el primer líder de la dreta populista a forjar una autèntica aliança paneuropea. I si té èxit, podria canviar el joc a Brussel·les per sempre. A nivell nacional, Meloni ha atenuat el seu llenguatge antieuropeu i pel que fa a la política exterior, s'ha mostrat decididament a favor d'Ucraïna. Meloni també ha estat en bons termes amb altres líders europeus i fins i tot ha aconseguit apropar-se al president dels Estats Units, Joe Biden, una raresa per als líders europeus de la dreta populista. Sorprenentment, la primera ministre també ha pres un avantatge decididament anti-Xina, anunciant recentment que Itàlia es retiraria de la Iniciativa de la Ruta de la Seda. Actualment, aquesta maniobra ha donat els seus fruits, amb els índexs d'aprovació de Meloni a Itàlia arribant al 57%. Les seves bones relacions amb Brussel·les també li han aconseguit victòries de compromís en qüestions clau com la migració. En resum, la seva acollida a tot el continent ha estat molt diferent de la benvinguda atorgada a altres líders de la dreta populista com Orbán, el primer ministre polonès Mateusz Morawiecki, la perenne candidata de l'oposició francesa Marine Le Pen o l'exprimer ministre eslovè Janez Janša. Els cínics poden argumentar que Meloni simplement està fent això per sobreviure políticament i no perquè cregui en un nacionalisme europeu.

L'autor considera però que aquest argument falla si es té en compte la seva política paneuropea, ja que el partit Meloni és membre del grup polític Europeu Conservadors i Reformistes (ECR) al Parlament Europeu, no el grup d'extrema dreta Identitat i Democràcia. De la mateixa manera, la seva capacitat de treballar estretament amb la presidenta de la Comissió Europea, Ursula von der Leyen, única entre la dreta populista, pot donar resultats en la forma d'una una futura gran coalició de centredreta a Brussel·les. En aquest sentit, una coalició de centredreta en la línia del nacionalisme occidental populista de Meloni seria un terratrèmol en la política de la UE. I a mesura que s'apropen les properes eleccions al Parlament Europeu, Brussel·les n'hauria de prendre nota.

Jean-Paul Michel Larçon Fifteen years after the war in Georgia, the dilemmas of the European Union in the South Caucasus

Fa quinze anys, mentre se celebraven els Jocs Olímpics de Pequín, va esclatar la guerra entre Rússia i Geòrgia per Ossètia del Sud. Tot i formar part oficialment de Geòrgia des de la seva independència de la Unió Soviètica el 1991, Ossètia del Sud va romandre sota ocupació russa, igual que la regió costanera del mar Negre d'Abkhàzia. La UE, per mitjà de la mediació del llavors president francès Nicolas Sarkozy, va intentar resoldre el conflicte. Rússia continua pressionant per envair encara més el territori georgià mitjançant una tècnica coneguda com a "fronterització" per establir conquestes territorials irreversibles. Aquesta estratègia s'ha utilitzat en altres regions, inclosa Àsia Central, i ara s'està utilitzant a Geòrgia i Ucraïna. Els objectius de Rússia al Caucas del Sud, inclosa Geòrgia, són similars als d'Ucraïna, amb l'objectiu de mantenir o restablir el control sobre els recursos polítics, militars i econòmics. El Caucas del Sud és estratègicament important per a Moscou a causa del comerç i l'accés a l'energia a través d'un corredor nord-sud que uneix Rússia amb l'Iran i l'Índia. Paral·lelament, Geòrgia s'enfronta a divisions internes entre els sentiments pro-occidentals i el manteniment de vincles amb Rússia. L'arribada d'uns 100.000 ciutadans russos a Geòrgia el 2022 ha impulsat l'economia però ha creat incertesa. Mentrestant, el suport militar de Turquia a l'Azerbaidjan va tenir un paper crucial en el conflicte amb Armènia i reforça les ambicions turques d'enfortir els llaços amb els països de parla turca. L'Azerbaidjan, que equilibra els interessos entre Turquia i Rússia, s'ha associat amb la UE des del 2022, especialment en projectes energètics. Geòrgia serveix com a zona de trànsit de mercaderies de la Xina i Àsia Central cap a la UE, oferint rutes alternatives a Rússia. Les agències i institucions financeres de la UE estan finançant diversos projectes a Geòrgia, la qual cosa la converteix en un soci clau en energia, transport, comerç i cooperació econòmica. Malgrat aquestes perspectives econòmiques positives, la resposta de la UE a la sol·licitud d'adhesió de Geòrgia el 2022 es va limitar a reconèixer la "perspectiva europea" del país. Geòrgia ha de complir prioritats específiques per obtenir l'estatus de candidat i les polítiques pro-russes del partit governant han frenat el procés. Els estats membres de la UE s'enfronten a un dilema a l'hora de decidir si concedeixen l'estatus de candidat a Geòrgia a finals de 2023, tenint en compte la posició proeuropea de l'opinió pública i les preocupacions per la legislació recent influenciada per Rússia.

Democràcia, diversitat i cultura

Pierre Bréchon Pierre Bréchon, Are Europeans really democrats?

L'article reflexiona sobre l'estat de la democràcia a Europa, destacant les preocupacions sobre la seva estabilitat i la percepció pública. Esmenta l'auge dels sistemes polítics autoritaris a països com Polònia i Hongria i la creixent popularitat dels partits d'extrema dreta a tot el continent. A més, assenyala les crítiques a les elits polítiques per corrupció i desconnexió de la població. També fa referència a l'article 2 dels tractats de la Unió Europea, que exposa principis fonamentals, inclosa la democràcia. Tanmateix, argumenta que el compromís dels ciutadans europeus amb la democràcia no és tan fort com s'esperava. Tot i que la majoria dels europeus expressen el seu suport a la democràcia, una part important acceptaria formes alternatives de govern, com ara governs dirigits per experts, líders autoritaris o fins i tot règims militars. L'autor també subratlla les diferències regionals en l'adhesió a la democràcia, amb diferències entre els països d'Europa occidental, del nord i de l'est. Suggereix que la democràcia en alguns estats membres de la UE pot ser més fràgil del que es percep, i demana esforços per reforçar el compromís dels ciutadans amb els sistemes democràtics, especialment davant les crítiques generalitzades als representants polítics. En aquest sentit, una enquesta duta a terme per l'European Values Study revela que hi ha molts més demòcrates convençuts als països nòrdics i a l'oest i el sud d'Europa que a l'est del continent, especialment als països que es van unir a la UE a principis dels anys 2000. Segons el mapa dibuixat, la democràcia sembla ser força sòlida a la República Txeca, Lituània i Estònia, mentre que és molt més fràgil a Croàcia i Romania. A l'Europa occidental, els alemanys i els suïssos estan clarament més lligats a la democràcia que els francesos. Els francesos amb prou feines són demòcrates més convençuts que l'europeu mitjà: mentre que el 89% pensa que la democràcia és un bon sistema, el 48% diu el mateix per a un govern liderat per experts, el 23% per al poder autoritari d'un home fort i el 13% per a un govern militar. En darrer terme, els polítics i els actors de la societat civil haurien de considerar maneres d'enfortir l'adhesió dels ciutadans al sistema democràtic. En un context on els representants electes són molt criticats, les democràcies s'han de tornar a legitimar.

The Economist How paranoid nationalism corrupts

The Economist assenyala l'auge del nacionalisme paranoic com a eina política emprada pels líders d'arreu del món per manipular el sentiment públic i desmuntar els equilibris democràtics. Reconeix la tendència humana a buscar força i consol a les seves comunitats, però també destaca el costat perillós d'aquest tribalisme quan alimenta la por i la sospita dels altres. El nacionalisme paranoic sovint es basa en l'exageració i la mentida per crear una mentalitat "nosaltres contra ells", on els líders exploten el fervor nacionalista per guanyar i consolidar el seu poder. Aquesta manipulació sovint condueix a l'erosió de les institucions democràtiques, la supressió de la societat civil i el debilitament dels mitjans i tribunals independents. L'article ofereix exemples de líders que han utilitzat el

nacionalisme paranoic, com Daniel Ortega a Nicaragua i Kais Saied a Tunísia, per consolidar el seu poder i perpetuar la corrupció. També assenyala una anàlisi estadística que suggereix una correlació entre el nacionalisme i la corrupció als governs. L'auge del nacionalisme paranoic es veu com una reacció contra els avenços aconseguits en la promoció del bon govern i la democràcia des del final de la Guerra Freda. Alguns líders retraten els defensors del bon govern com a agents estrangers, creant un clima de profunda sospita que sufoca la dissidència i les veus crítiques. L'article conclou assenyalant que és poc probable que el nacionalisme paranoic desaparegui i s'estén a mesura que els líders aprenen els uns dels altres. També destaca el paper de la Xina en la promoció de la idea que els valors universals de tolerància i bon govern són una forma d'imperialisme, i posa èmfasi en la importància de contrarestar les mentides que hi ha darrere del nacionalisme paranoic per protegir la democràcia i els drets humans.

Jacobo Sucari Sobre el avance de la ultraderecha en una democracia incapacitada

L'article aborda la preocupació per l'ascens del partit d'ultradreta *La Libertad Avanza* a les eleccions primàries de l'Argentina i l'avenç de forces feixistes a tot el món. S'assenyala que líders com Javier Milei utilitzen estratègies confuses per enfortir l'aparell repressiu i privatitzar serveis públics en lloc d'enderrocar l'Estat. L'autor argumenta que aquests partits ultradretans representen un neoliberalisme voraç que busca mantenir el capitalisme en un món dominat per l'1% de la població. A més, es destaca com la precarització de la vida quotidiana ha augmentat en les darreres dècades, generant angoixa i pànic a la societat. Es critica els partits polítics tradicionals per no abordar la misèria quotidiana, la precarietat i la centralització econòmica, i se suggereix que enfrontar aquestes qüestions és crucial per evitar l'avenç de forces destructives al món. L'article conclou advertint sobre la necessitat d'una transformació radical a les institucions i administracions públiques per contrarestar l'avenç del capitalisme i el discurs de les escombraries que promou forces extremistes.

João Miguel Tavares Como lidar com os extremos sem dar cabo da democracia

L'autor planteja com afrontar els extremismes sense malmetre el sistema democràtic i afirma que en democràcia la moderació política només és majoritària quan els ciutadans estan satisfets o quan els ciutadans estan traumatitzats. Si hi ha diners a la butxaca, perspectives de creixement i esperança per al futur, els extrems polítics desapareixen: ningú vol experimentar radicalment quan la vida va bé. D'altra banda, si hi ha experiències traumàtiques recents de violència política o de guerra, la memòria convida a la moderació: tothom està cansat de patir i sobretot desitja prudència i pau. Però quan no hi ha ni una cosa ni l'altra, és a dir, quan el record de la violència política s'ha esvaït i el progrés s'alenteix, s'instal·len l'avorriment i la insatisfacció. Les societats senten el pes de l'estancament, es desencanten amb el present i acaben dominades per discursos apocalíptics, ja siguin sobre el canvi climàtic o la immigració. Aquí és on el camp de la

moderació recula i els extrems s'expandeixen, de vegades cap a l'esquerra, de vegades cap a la dreta. El problema és saber respondre a aquest tipus d'insatisfacció en règims democràtics avui dominats per formes de comunicació que promouen l'esperit tribal, l'absorció i la demonització de l'Altre. Com afrontar el creixement dels extrems sense arruïnar la democràcia? Aquest és el gran tema polític del nostre temps, i amb el camp d'extrema dreta guanyant força al món occidental, no és d'estranyar que es dediqui tant de temps parlant de la dreta radical, proposant una de dues receptes possibles: 1) El cordó sanitari; 2) diàleg i negociació amb extrems. La posició 1 sembla, d'entrada, la més coherent: per què un moderat hauria de negociar amb un radical i discutir les seves terribles idees? L'autor conclou que la democràcia no existeix perquè estiguem ben governats o per promoure idees excel·lents sinó que existeix, principalment, per canviar governs incompetents sense recórrer a la violència, i per mantenir els extremismes dins del joc polític constitucional.

Economia, benestar i igualtat

Kristalina Georgieva The Price of Fragmentation

L'autora assenyala que actualment el món s'enfronta a temps convulsos marcats per diversos reptes. La guerra a Ucraïna ha posat de manifest la fragilitat de la pau, mentre que una pandèmia mortal i els desastres climàtics subratllen la vulnerabilitat de la vida humana. Els avenços tecnològics com la Intel·ligència Artificial ofereixen una promesa però també comporten riscos. Paral·lelament, la cooperació internacional, que és crucial en aquests temps d'incertesa, està disminuint i la fragmentació augmenta a mesura que les nacions imposen cada cop més barreres comercials i persegueixen el seu propi interès. Georgieva argumenta que aquesta fragmentació és provocada per nombrosos factors, com ara tensions geopolítiques, preocupacions per a la seguretat nacional i les conseqüències de la integració econòmica, que han provocat la pèrdua de llocs de treball i l'augment de la desigualtat. La fragmentació d'altra banda comporta costos importants, com ara la reducció del creixement global, l'augment de la pobresa i les divisions geopolítiques. Els responsables polítics reconeixen aquests riscos, però no sembla que no tenen urgència per abordar-los. En aquest context, l'autora assevera que la resiliència i la prosperitat econòmica global depenen d'una major cooperació entre les nacions. La comunitat internacional, amb el suport d'institucions com l'FMI, hauria de treballar sistemàticament per abordar els reptes comuns i mantenir la col·laboració quan sigui necessari. Les mesures de resiliència, com ara els coixins econòmics i una xarxa de seguretat financera global sòlida, són essencials per mitigar els impactes dels xocs.

Matthias Matthijs & Sophie Meunier Europe's Geoeconomic Revolution

Els autors manifesten que en els darrers anys, la Unió Europea a experimentat una transformació important en el seu enfocament dels temes econòmics i geopolítics. Inicialment, la UE va mantenir els principis d'ortodòxia monetària, austeritat fiscal i comerç

i inversió lliures, posant èmfasi en la interdependència econòmica i l'adhesió a normes estrictes. Tanmateix, aquesta posició va començar a canviar a causa de diversos factors, inclòs l'impacte de la pandèmia de COVID-19, els reptes plantejats per les tàctiques econòmiques de la Xina i els canvis en el panorama geopolític global. Sota el lideratge d'Ursula von der Leyen, presidenta de la Comissió Europea, la UE ha passat d'una de ser secretaria burocràtica a convertir-se en un actor important en qüestions macroeconòmiques i geoeconòmiques. Aquesta transformació ha fet que la UE estigui més cohesionada i millor equipada per navegar per les rivalitats geopolítiques. El canvi de la UE ha estat impulsat per diversos factors, inclosa la necessitat de respondre a la competència deslleial i les tàctiques de pressió de la Xina i els Estats Units. La pandèmia va posar en relleu la importància de la solidaritat econòmica, que va provocar una sortida de les mesures d'austeritat. A més, els avenços en l'energia neta, el Big Data i la Intel·ligència Artificial han impulsat la UE a adoptar polítiques industrials per aprofitar aquestes tecnologies. Històricament, la UE va prioritzar la interdependència econòmica i les normes estrictes per evitar la competència deslleial. Va evolucionar d'un projecte de pau a ser un baluard del liberalisme de mercat i la desregulació. Tanmateix, els últims canvis han empès la UE a reconsiderar aquests principis. La pandèmia va obligar la UE a adoptar polítiques fiscals més flexibles i desviar-se de l'ortodòxia monetària. La UE també va començar a veure l'economia com un camp de batalla en la competició geopolítica i va desenvolupar diverses eines econòmiques amb finalitats polítiques. L'enfocament de la UE es caracteritza ara per una "autonomia estratègica oberta", amb mesures defensives i ofensives destinades a assegurar recursos crítics, protegir la seguretat nacional i respondre a la coacció d'altres països. Aquestes mesures inclouen la selecció d'inversions, l'aplicació de la competència justa en la contractació pública i la resposta a la coacció econòmica amb aranzels i quotes. No obstant això, els autors assenyalen que la UE encara ha d'afrontar reptes, com ara desacords entre els estats membres, diferències en els enfocaments de la política industrial i la dificultat de reduir els vincles econòmics amb la Xina. A més, assolir l'autonomia estratègica sense un poder militar creïble continua sent un tema sense resoldre.

José Moisés Martín Ecudero BRICS y gobernanza económica mundial

La recent reunió dels BRICS ha constatat el canvi de cicle a què s'està sotmetent el règim de governança global sorgit de la caiguda del mur de Berlín. Després d'algunes dècades celebrant la globalització liberal, basada en un model de lliure comerç amb vocació multilateral i regit per normes sota la tutela d'organitzacions com el Fons Monetari Internacional (FMI) i el Banc Mundial, el model de governança econòmica internacional està donant mostres no sols d'esgotament, sinó més aviat de defunció. Les dades indiquen que, després de la crisi del 2008, l'exposició internacional de l'economia global, mesurada com la relació entre exportacions i importacions sobre el producte interior brut mundial, està estancada, després de dues dècades de fort creixement. Els recels geoestratègics, que tant s'han incrementat per la guerra a Ucraïna, han tornat a aparèixer i els grans països emergents ja parlen sense embuts de la necessitat d'oferir un contrapès global a l'altre temps inqüestionable domini de les economies occidentals. El temps corre a favor seu doncs a mitjà termini, els països emergents no només assoliran sinó que superaran el pes

econòmic dels països altament industrialitzats reunits al voltant del G7. L'ampliació dels BRICS per incloure noves economies com l'Aràbia Saudita, l'Argentina o l'Iran aposta per conformar un grup de poder amb el qual construir un règim multipolar, com a contrapès d'un sistema dirigit per economies que ja no mantenen el lideratge que tenien en el passat. Les economies occidentals poden respondre de múltiples maneres a aquest nou impuls dels emergents. Una resposta pot ser reeditar l'era de les àrees d'influència, a través d'un reforç dels llaços de cooperació i comerç amb els països en desenvolupament, tot esperant aconseguir un equilibri que recorda la Guerra Freda. Tenint en compte que la Xina és, avui, el primer soci comercial de gran part dels països esmentats, l'estratègia requerirà nombrosos recursos i una gran generositat, que ara mateix ni està ni se l'espera. Una segona aproximació, no necessàriament excloent, pot ser reforçar el règim multilateral com a "camisa de força" que va permetre una certa convivència durant el segle XX. Una situació de mínims que no permetrà avançar en la consecució dels reptes globals que, com el canvi climàtic, no es poden basar en la coexistència sinó en la cooperació intensificada. Una tercera opció, tampoc excloent, és buscar un nou model de governança més equilibrada en què els països occidentals hauran de cedir parcel·les de poder. Avui, a l'FMI, cinc països tenen més del 40% de la capacitat de vot (Estats Units, Japó, Alemanya, França i el Regne Unit), una xifra molt per sobre del seu pes econòmic actual global. Mentre això passa, els BRICS, que representen més del 20% del PIB mundial, reuneixen un poder de vot de menys del 10%, i compartit a més amb altres països al sistema de grups regionals. L'autor conclou que si volem mantenir el règim de cooperació multilateral, és absolutament imprescindible reformular el sistema de governança de les organitzacions que el tutelen, i, a més, escoltar noves propostes i negociar-les. Els reptes globals que té per davant l'economia internacional requereixen importants acords i una acció compartida, i aquests acords ja no es poden basar exclusivament en la manera com els occidentals veuen el món. Per a societats que tendeixen a considerar la seva posició com el model universal a seguir, com més aviat vegem la necessitat peremptòria de reconsiderar aquesta creença, i actuem en conseqüència, més probabilitats d'èxit tindrem.

Sostenibilitat i canvi climàtic

Isabelle Brachet Climate crisis calls for U-turn in EU's economic governance

L'autora subratlla la necessitat urgent de combatre les emissions de gasos d'efecte hivernacle i el consum excessiu dels països rics en el context del canvi climàtic. Destaca que aquests temes no són nous i fa referència a una carta escrita pel polític holandès Sicco Mansholt fa 50 anys. En aquesta carta, Mansholt va demanar un enfocament polític fonamentalment diferent per prevenir la degradació ambiental, posant èmfasi en prioritats com la producció d'aliments, la reducció de béns materials, allargar la vida útil dels productes, evitar la producció no essencial i combatre la contaminació i l'esgotament dels recursos. Tanmateix, les propostes de Mansholt van ser rebutjades pels polítics i la indústria de l'època, la qual cosa va conduir a la direcció contrària de les polítiques de la UE. L'autora argumenta que revisar les idees de Mansholt proporciona esperança per abordar els reptes ambientals actuals. Suggereix que la reforma de les normes fiscals de la

UE presenta una oportunitat per implementar la visió de Mansholt, en el sentit que les normes haurien d'encoratjar les inversions públiques per transformar l'economia per alinear-se amb els límits planetaris, en lloc de centrar-se únicament en el creixement del PIB. Les inversions haurien de prioritzar la resiliència climàtica i els factors de sostenibilitat, inclosos els riscos fiscals relacionats amb el clima, s'han de tenir en compte a l'hora d'avaluar el deute públic. L'article subratlla que els esdeveniments meteorològics extrems tindran un impacte econòmic important si no s'aborden, afectant les indústries, les infraestructures i les finances. Argumenta que el marc de governança econòmica de la UE s'ha d'adaptar al panorama climàtic canviant, assegurant que tots els estats membres estiguin preparats per a futurs xocs i reduir la dependència dels combustibles fòssils. A la vegada, reconeix que la reforma de la governança econòmica de la UE és una qüestió que divideix, amb alguns estats membres que advoquen per normes estrictes de dèficit i deute, que poden conduir a l'austeritat i a una inversió insuficient. Finalment, l'autora suggereix diverses accions clau per abordar aquests reptes: 1) incloure el principi de no causar un dany significatiu al clima i al medi ambient com a criteri d'avaluació de les inversions i reformes dels estats membres; 2) exigir als governs nacionals que redueixin els subsidis als combustibles fòssils i integrin reduccions socialment justes en els seus plans fiscals; 3) exigir als estats membres que utilitzin eines de pressupostos verds quan presenten els pressupostos nacionals a la UE; 4) avaluar la bretxa d'inversió nacional per assolir els objectius climàtics, ambientals i socials en els plans fiscals estructurals; i 5) garantir que les regles prioritzin els objectius climàtics i ambientals per sobre del creixement sense control.

Alina Averchenkova et al. El Pacto Verde Europeo como motor de la cooperación UE-América Latina

Els autors analitzen les característiques principals del Pacte Verd Europeu (PVE), les seves repercussions exteriors i les vies per millorar la futura cooperació entre la Unió Europea (UE) i Amèrica Llatina i el Carib (ALC) en el marc de la transició cap a zero emissions netes. El PVE busca aconseguir la neutralitat climàtica per al 2050. És una estratègia de desenvolupament i competitivitat que aspira a dissociar el creixement de l'ús de recursos, garantir una transició justa i mantenir un diàleg constant amb la ciutadania per facilitar l'acceptació de les mesures previstes, cada cop més rígides, per tal de propiciar un canvi sense precedents en l'economia de la UE. A més de la seva dimensió interior, cal esperar que el PVE tingui repercussions considerables per als països associats externs, tant per la petjada ecològica i de carboni de la UE a nivell mundial com per la intenció de la Unió per establir normes ecològiques. El Mecanisme d'Ajust a Frontera per Carboni (MAFC) i la proposta de la UE de posar fi a la desforestació són exemples d'iniciatives que podrien provocar aquests efectes. La UE i l'ALC generen en conjunt gairebé una cinquena part de les emissions mundials de gasos d'efecte hivernacle (GEI), i fins i tot alguns països d'ALC i la UE es consideren punts crítics per al clima i la biodiversitat. Diversos països de les dues regions han estat decisius per impulsar les accions pel clima i apuntar més alt quant a aspiracions. Tot i les marcades diferències entre els països d'aquestes dues regions pel que fa a impacte climàtic, ambició, matriu energètica i context socioeconòmic, els forts llaços econòmics i socials i la preocupació comuna pel canvi climàtic permeten entreveure una

cooperació i un aprenentatge mutu entre ambdues regions. Les principals recomanacions formulades pels autors sobre polítiques per reforçar la col·laboració UE-ALC en matèria de neutralitat climàtica són les següents: 1) Centrar-se en l'aspecte diplomàtic del PVE, la qual cosa inclou desenvolupar i comunicar una dimensió exterior general del Pacte i donar suport a la seva adaptació. La diplomàcia al voltant del PVE també podria aspirar a instar països com el Brasil i Mèxic a aprofundir en els seus compromisos internacionals sobre el clima, impulsant alhora l'execució i la rendició de comptes; 2) Reforçar la governança i la legislació al voltant del clima perquè, entre altres coses, ajudin a abordar els objectius normatius possiblement conflictius i explorar més a fons les interconnexions dels règims per al comerç dels drets d'emissió; 3) Garantir el respecte dels principis de la transició justa als projectes locals desenvolupats per empreses de la UE a la regió d'ALC; 4) Impulsar el finançament internacional (inclòs el de la UE) i privat destinat a la transició energètica; 5) Compartir experiències al voltant de la taxonomia de la UE per a les finances sostenibles; i 6) Incrementar la col·laboració en àmbits on fins ara ha estat escassa, com ara la mobilitat elèctrica, l'adaptació i la protecció de la biodiversitat.

Noam Peleg Climate change threatens the rights of children. The UN just outlined the obligations states have to protect them

L'autor afirma que el canvi climàtic no és només una crisi ambiental, també és una crisi dels drets humans, i els humans més afectats per la catàstrofe climàtica són els nens. Quines són, doncs, les responsabilitats dels governs per reduir el dany que el canvi climàtic causarà a la vida dels nens? Una declaració de les Nacions Unides publicada recentment pretén aclarir quines són les responsabilitats dels governs per reduir el dany que el canvi climàtic causa a la vida dels nens. Estipula clarament per què i com els drets dels nens es veuen compromesos pel canvi climàtic, inclòs el dret bàsic a la vida. També detalla els passos necessaris per mitigar aquesta catàstrofe. La declaració prové d'un cos de l'ONU de 18 experts que supervisa com els governs nacionals estan implementant la Convenció de l'ONU sobre els Drets de l'Infant. Es tracta d'un acord internacional que conté un ampli ventall de drets humans relacionats amb els nens, com ara la seva salut, educació, desenvolupament, interès superior i nivell de vida. Aquest nou document és el resultat de gairebé dos anys de consulta amb més de 7.000 nens de 103 països, així com governs i experts. No és només una declaració d'aspiracions sinó més aviat una guia pràctica per a l'acció. Aquest document ajudarà els nens, els joves i els seus defensors a responsabilitzar els governs i altres persones de les seves decisions. El document afirma que els governs tenen l'obligació de respectar, protegir i complir els drets dels nens. Afirma que els efectes adversos del canvi climàtic sobre el els drets dels infants donen lloc a l'obligació dels estats d'emprendre accions per protegir-los d'aquests efectes. Afegeix que el comitè que supervisa la convenció té com a objectiu: 1) Subratllar la necessitat urgent d'abordar els efectes adversos dels danys ambientals i del canvi climàtic sobre els nens; 2) Promoure una comprensió holística dels drets dels infants tal com s'apliquen a la protecció del medi ambient; i 3) Aclarir les obligacions dels estats part en la Convenció i proporcionar orientacions autoritzades sobre les mesures legislatives, administratives i altres mesures adequades que s'han d'adoptar respecte a les qüestions ambientals, amb especial atenció al canvi climàtic. La declaració també identifica els nens com a agents de les seves pròpies

vides. Per extensió, això significa que els nens tenen dret a participar en l'elaboració de polítiques o lleis ambientals que els afectin.

Innovació, ciència i tecnologia

Laurent Bibard & Nicolas Sabouret IA: le but est-il devenu le moyen?

En el seu llibre *L'intelligence artificielle n'est pas une question technologique* (Éditions de l'Aube, 2023), els autors assenyalen que no hi ha cap problema amb la Intel·ligència Artificial (IA), només el problema de les nostres expectatives respecte del que nosaltres mateixos hem creat, i qüestionen la nostra visió de la IA com a tecnologia. Argumenten que ens trobem, doncs, una vegada més davant d'un problema fonamentalment humà. Una de les maneres interessants de dir-ho és dir que quan ens refugiem en les teories de sistemes, en no admetre que hi ha una responsabilitat dels individus i, per tant, en pressuposar que els humans i els individus s'ofeguen en sistemes, despoderem a tothom, *de facto*, jugant al joc de la humanitat ofegant-se en sistemes, en tots els sistemes. Les teories que només emfatitzen l'aspecte sistèmic del funcionament contribueixen a les nostres alienació, al fet que ens convertim en engranatges de les màquines. Ens convertim doncs en els mitjans de les màquines perquè ens imaginem que estem dominats pels sistemes.

Paul Scharre AI's Gatekeepers Aren't Prepared for What's Coming

En aquest article l'autor analitza la importància creixent de controlar l'accés a la potent tecnologia que és la Intel·ligència Artificial (IA), fent paral·lelismes amb casos històrics en què la tecnologia va canviar l'equilibri de poder global. Subratlla que la IA, en particular els grans models de llenguatge com ChatGPT i GPT-4, pot concentrar el poder en mans d'uns quants actors, la qual cosa pot comportar riscos i generar desigualtats socials importants. L'autor assenyala que l'accés a la tecnologia d'IA d'avantguarda depèn de l'accés a maquinari informàtic especialitzat, que està controlat per uns pocs països com Taiwan, Corea del Sud, els Països Baixos, el Japó i els Estats Units. Aquest control sobre el maquinari pot influir en l'equilibri global del poder de la IA de manera similar a com l'accés als materials nuclears va influir en la proliferació nuclear. També destaca que els models d'IA són cada cop més de propòsit general, capaços de realitzar una àmplia gamma de tasques, que poden ser beneficioses però també comportar riscos, com ara generar desinformació, ajudar en ciberatacs i contribuir al desenvolupament d'armes químiques o biològiques. L'article suggereix que es necessita una regulació integral de la IA per gestionar aquests riscos, inclòs el control de l'accés al maquinari informàtic, el seguiment i la regulació de les sessions d'entrenament, la garantia de les proves de seguretat dels models d'IA i l'establiment de mesures de transparència i seguretat. Subratlla la importància de la cooperació internacional per governar potents sistemes d'IA i controlar-ne la proliferació. En darrer terme, l'autor demana una acció i una cooperació urgents per abordar els reptes que planteja el ràpid desenvolupament i desplegament d'una IA cada cop

més potent i destaca la necessitat d'una governança eficaç per garantir que la IA es desenvolupi i s'utilitzi de manera segura alhora que es redueix el risc d'ús indegut i de proliferació.

Diane Coyle Innovation and Its Discontents

En els últims mesos, l'aparició de la Intel·ligència Artificial (IA), personificada per models com ChatGPT, ha despertat preocupacions sobre les seves possibles conseqüències negatives, inclosa la propagació de la desinformació, les amenaces a la democràcia, la pèrdua de llocs de treball i fins i tot els riscos existencials per a la humanitat. Això ha donat lloc a una visió més prudent del progrés tecnològic en comparació amb les innovacions anteriors. L'autora ressenya el llibre de Daron Acemoglu i Simon Johnson, *Power and Progress: Our Thousand-Year Struggle Over Technology and Prosperity* (Public Affairs, 2023), on anticipen aquestes preocupacions i adverteixen contra la IA com "la mare de totes les tecnologies inadequades". Argumenten que una petita elit llibertària ha estat responsable de crear eines d'IA nocives que ja estan afectant els llocs de treball a nivell mundial. Advoquen per la intervenció del govern i els incentius per encoratjar el sector privat a adoptar tecnologies d'IA més fàcils per als treballadors. Els autors subratllen que la comprensió i la narrativa de la societat sobre la tecnologia tenen un paper crucial a l'hora de determinar les seves conseqüències. Estableixen paral·lelismes amb els canvis tecnològics històrics, destacant que l'impacte de la innovació depèn de si ajuda o substitueix els treballadors humans i de si les institucions socials poden contrarestar el poder de les empreses tecnològiques. També afirmen que la narrativa actual que envolta la IA se centra a assolir capacitats de màquines semblants a les humanes, que condueixen a la substitució dels humans. Proposen un canvi cap a una narrativa de utilitat de les màquines on la IA estigui dissenyada per ajudar els humans a assolir els seus objectius. Tot i que hi ha un debat continu sobre l'impacte de la IA en els llocs de treball, els autors afirmen que les respostes polítiques i institucionals donaran forma als seus resultats socials. Es basen en exemples històrics de com les societats van abordar les irrupcions tecnològiques, destacant la importància de la intervenció del govern, els contrapesos socials i les respostes col·lectives per protegir el benestar social i regular les tecnologies. Acemoglu i Johnson suggereixen diversos recursos, com ara una millor aplicació de les lleis de competència, l'enfortiment dels sindicats, nous programes de formació i regulacions de privadesa per protegir les persones de les tecnologies de vigilància. Tanmateix, reconeixen la complexitat de governar les dades en un món interconnectat. En definitiva, els autors reconeixen els reptes de formular una visió o una narrativa integral per guiar el desenvolupament i el desplegament responsables de la IA i les tecnologies digitals. Subratllen que la IA pot provocar pànic i incertesa, però no ofereix una solució clara a les complexes qüestions polítiques que planteja.